

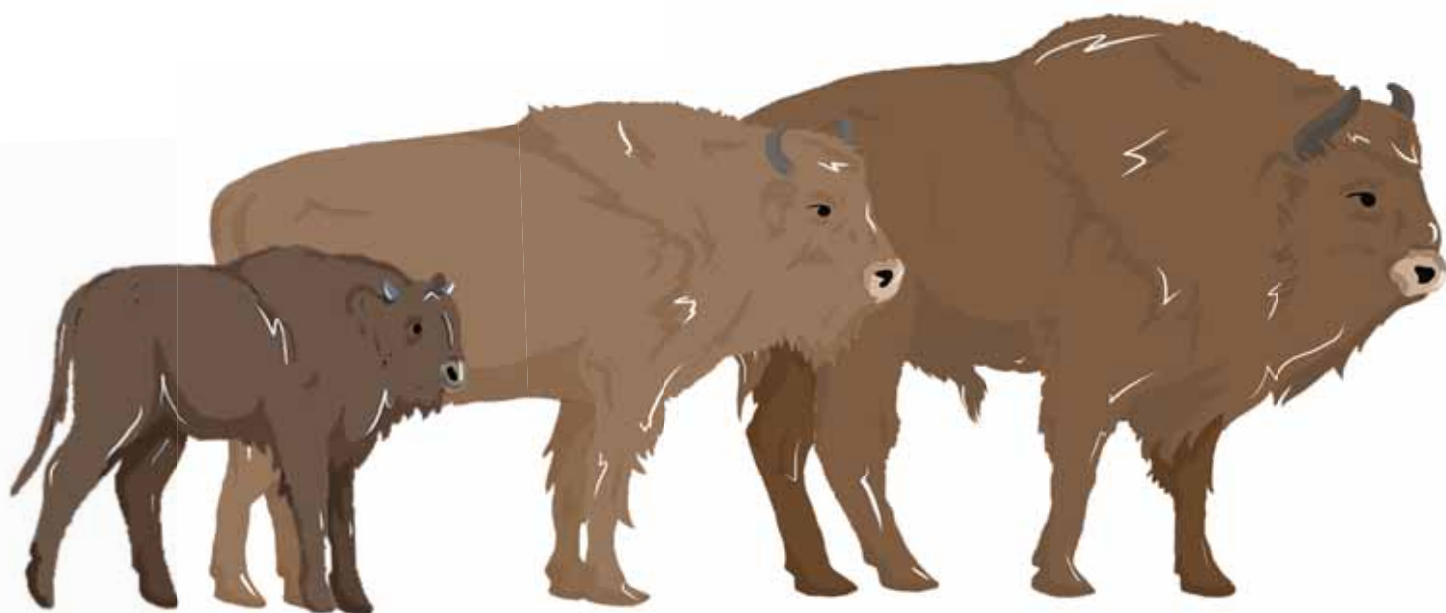
Pod parasolem **ŽUBRA**

Co to jest żubr?

Żubr (*Bison bonasus*) to największy lądowy ssak w Europie. Należy do tej samej rodziny co bydło domowe. Dorosły samiec, zwany bykiem, może ważyć ponad 800 kilogramów. Samice (krowy) są nieco mniejsze i ważą średnio 500 kilogramów. Ich młode nazywane cielętami, tuż po urodzeniu ważą niewiele ponad 20 kilogramów.

Krowę i byka łatwo można odróżnić od siebie po rogach. Rogi samców są większe i bardziej rozłożyste, u samic mają charakterystyczny, sercowaty kształt i bardziej zawijają się do środka.

Skąd pochodzi żubr?

Historia żubra to naprawdę fascynująca opowieść!

Żubr pochodzi z Europy. Dawno temu żył prawie w całej Europie – od Francji aż po Rosję. Był królem wielkich lasów i zielonych łąk. Ale kiedy ludzie zajmowali doliny rzek, wycinali lasy i zamieniali je w pola, żubry miały coraz mniej miejsca do życia. W końcu zostały tylko w kilku miejscach, a najdłużej przetrwały w Puszczy Białowieskiej.

W dawnych czasach polscy królowie bardzo dbali o żubry i tylko oni mogli pozwolić na polowanie.

Dlaczego żubry wyginęły?

Sto lat temu żubry zniknęły z Puszczy Białowieskiej, ich ostatniej ostoi. Na świecie zostało ich tylko 54 w hodowlach i prywatnych zwierzyńcach. W naturze nie został ani jeden żubr. Dawniej żyły w wielu miejscach, ale ludzie zajmowali najlepsze miejsca, takie jak doliny rzek, wycinali lasy dla upraw, i w efekcie zmniejszały się obszary, w których żubry mogły spokojnie bytować. Żubry nie miały już gdzie żyć i całkiem wyginęły na wolności.

Na szczęście dobrzy ludzie – naukowcy, leśnicy i miłośnicy przyrody – pomogli im wrócić. Opiekowali się ostatnimi żubrami w specjalnych zagrodach i po pewnym czasie wypuścili je z powrotem do lasu. Takie działanie odtwarzania gatunku można określić jednym, trudnym słowem: RESTYTUCJA. A moment powrotu do natury nazywa się REINTRODUKCJA. Warto je zapamiętać!

Co ciekawe, wszystkie żyjące dziś żubry pochodzą tylko od 12 osobników. Dziś żubrów jest coraz więcej, ale wciąż potrzebują naszej troski i ochrony.

Gdzie mieszkają żubry?

Żubr, którego nazywa się królem puszczy, naprawdę potrzebuje do życia dużego lasu, ale to jeszcze nie wszystko! Żubry potrzebują też łąki, bo właśnie tam znajdują swoje ulubione jedzenie – trawy i zioła. Można więc powiedzieć, że żubry potrzebują i lasów, i terenów otwartych czyli łąk.

W Polsce żubry mieszkają głównie na wschodzie, w takich miejscach jak Puszcza Białowieża, Borecka, Knyszyńska, Augustowska czy Romincka, gdzie żyje najmłodsze stado tych zwierząt. Spotkać je można też w Bieszczadach, gdzie jest ich już prawie 800, a także w Lasach Janowskich. Na zachodzie Polski żyją w województwie zachodniopomorskim.

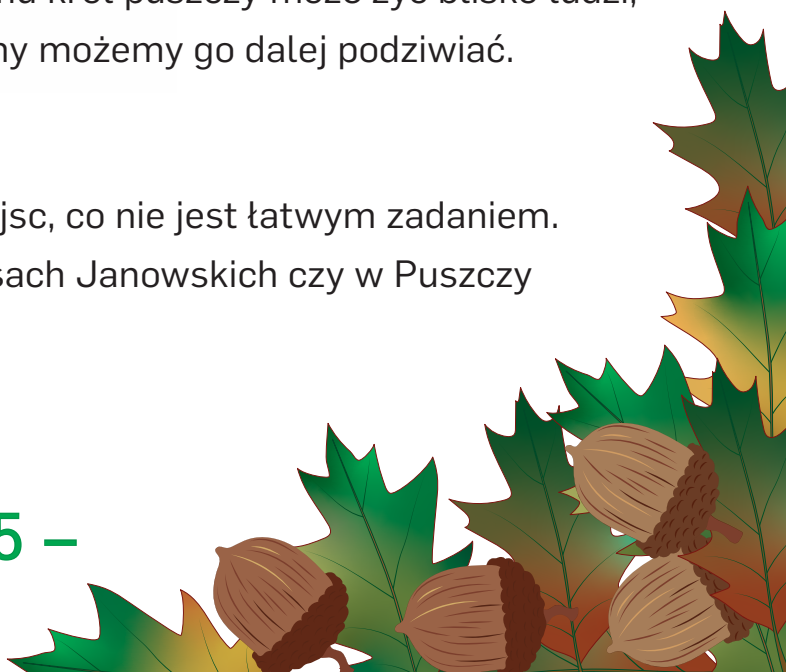
Jak chronić żubry?

Choć żubrów w Polsce i na świecie jest coraz więcej, wciąż musimy o nie dbać. Czasem żubry wchodzi na pola i robią szkody w uprawach, co nie podoba się rolnikom. Dlatego naukowcy i leśnicy wymyślają różne sposoby, żeby wszyscy – i ludzie, i żubry – byli zadowoleni.

Zimą żubry dostają dodatkowe jedzenie, w lasach sadzi się dla nich drzewa owocowe, buduje naturalne wodopoje i poprawia ich miejsca do życia. Specjaliści cały czas sprawdzają, czy żubry są zdrowe i gdzie się przemieszczają. Dzięki temu król puszczy może żyć blisko ludzi, a my możemy go dalej podziwiać.

Przewozi się żubry do nowych miejsc, co nie jest łatwym zadaniem. W taki sposób żubry pojawiły się w Lasach Janowskich czy w Puszczy Rominckiej.

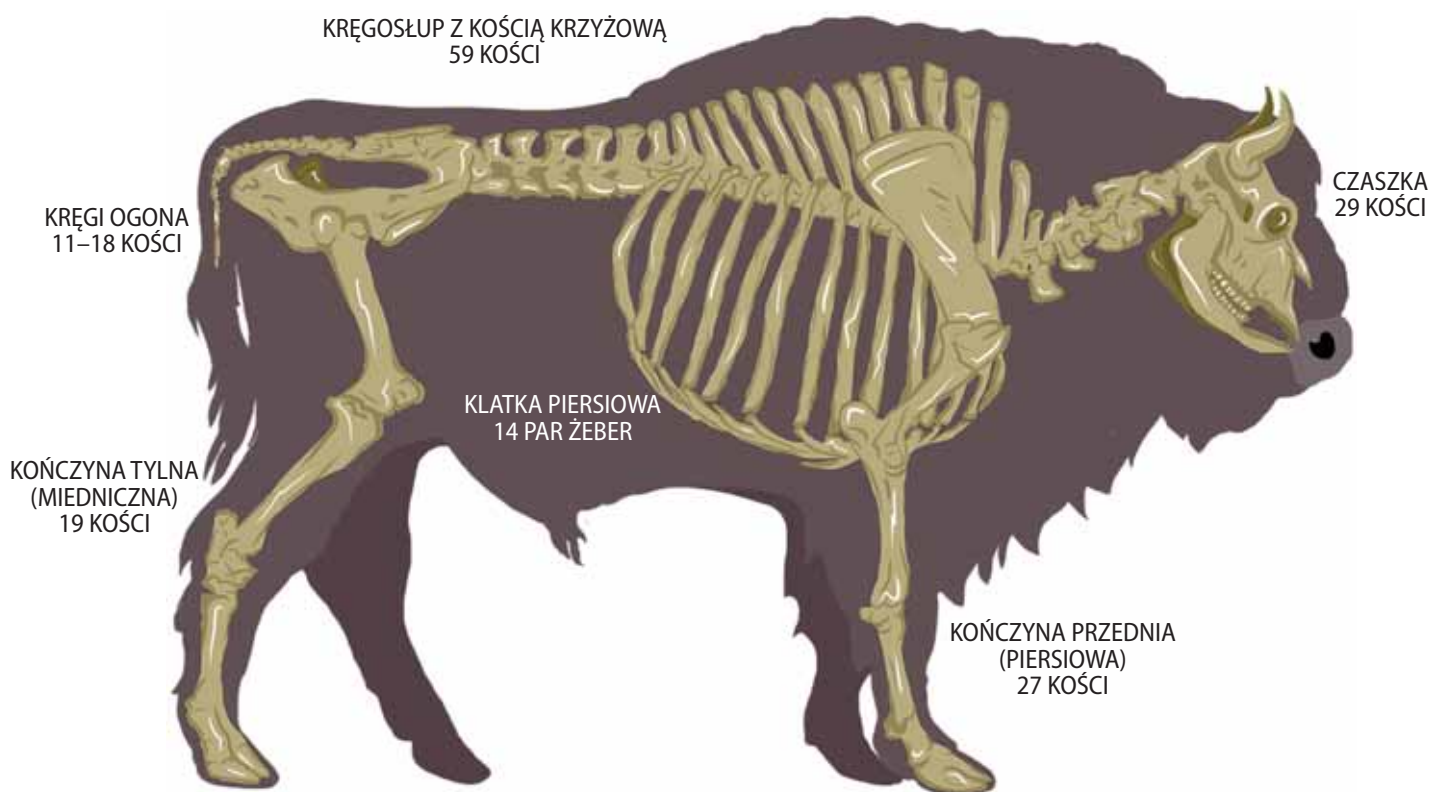

Ile kości ma żubr?

Żubr ma prawie tyle kości co człowiek – około 200. Jego ciało jest zbudowane tak, żeby dobrze radził sobie w lesie. Ma wielką, ciężką głowę z rogami, których rozstaw pokazuje, czy zmieści się między drzewami – jeśli przejdzie głowa, przejdzie i reszta żubra!

Za głową widać garb – to najwyższe miejsce na jego ciele. W tym miejscu są bardzo wysokie wyrostki kręgosłupa, do których przyczepione są więzadła co pozwala utrzymać ciężką głowę. Żubr ma 14 par żeber, a jego skóra jest gruba, ale elastyczna i wytrzymała.

Jego racice są małe jak na tak ogromne zwierzę. Żubr ma specjalny sposób stawiania kroków, dzięki czemu nie zapada się w błocie. Wystarczy mu jeden krok, żeby przesunąć się o cały metr!

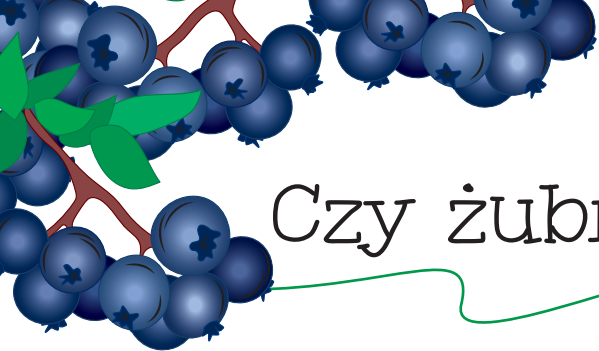
Co robią żubry zimą?

Żubr to prawdziwy roślinożerca – je tylko rośliny, a jego żołądek ma aż cztery części, tak jak u krów. Każdego dnia potrafi zjeść nawet 50 kilogramów trawy i ziół! Ale zimą w lesie nie ma trawy. Wtedy żubry żywią się sianem, korą drzew i gałązkami. To ciężki czas, dlatego leśnicy pomagają i dokarmiają żubry, żeby nie podjadały ozimych upraw na polach i żeby łatwiej im było przetrwać zimę.

Pić mogą ze strumyków i oczek wodnych, a gdy wszystko zamarznie – wydeptują i roztapiają śnieg, który świetnie zaspokaja ich pragnienie. Ich skóra jest tak gruba a sierść tak gęsta, że nie straszne im nawet największe mrozy i padający śnieg lub deszcz. Tak żubry radzą sobie nawet w najbardziej mroźne dni!

Czy żubr potrafi pływać?

Czy żubry potrafią pływać? Oczywiście, że tak! Ale nie robią tego dla zabawy ani żeby się umyć. Wchodzą do wody tylko wtedy, gdy muszą przepłynąć przez rzekę. Za to bardzo lubią suche kąpiele w piasku! Takie miejsce nazywa się kuprysko. Żubr kładzie się w piasku i tarza, żeby wyczyścić swoją sierść i pozbyć się pasożytów.

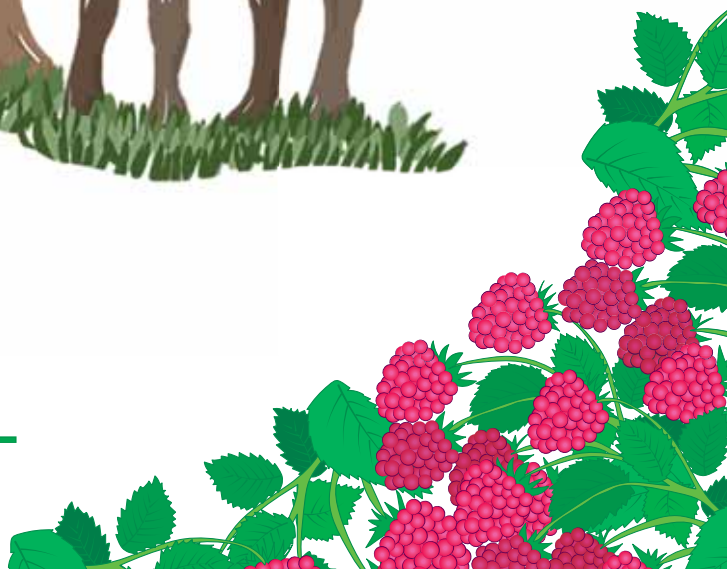

Ciekawostka: żubr ma taki duży garb, że nie potrafi przekręcić się na drugą stronę przez grzbiet. Dlatego najpierw tarza się na jednej stronie, a potem wstaje i kładzie się na drugiej!

Czy żubry chodzą do przedszkola?

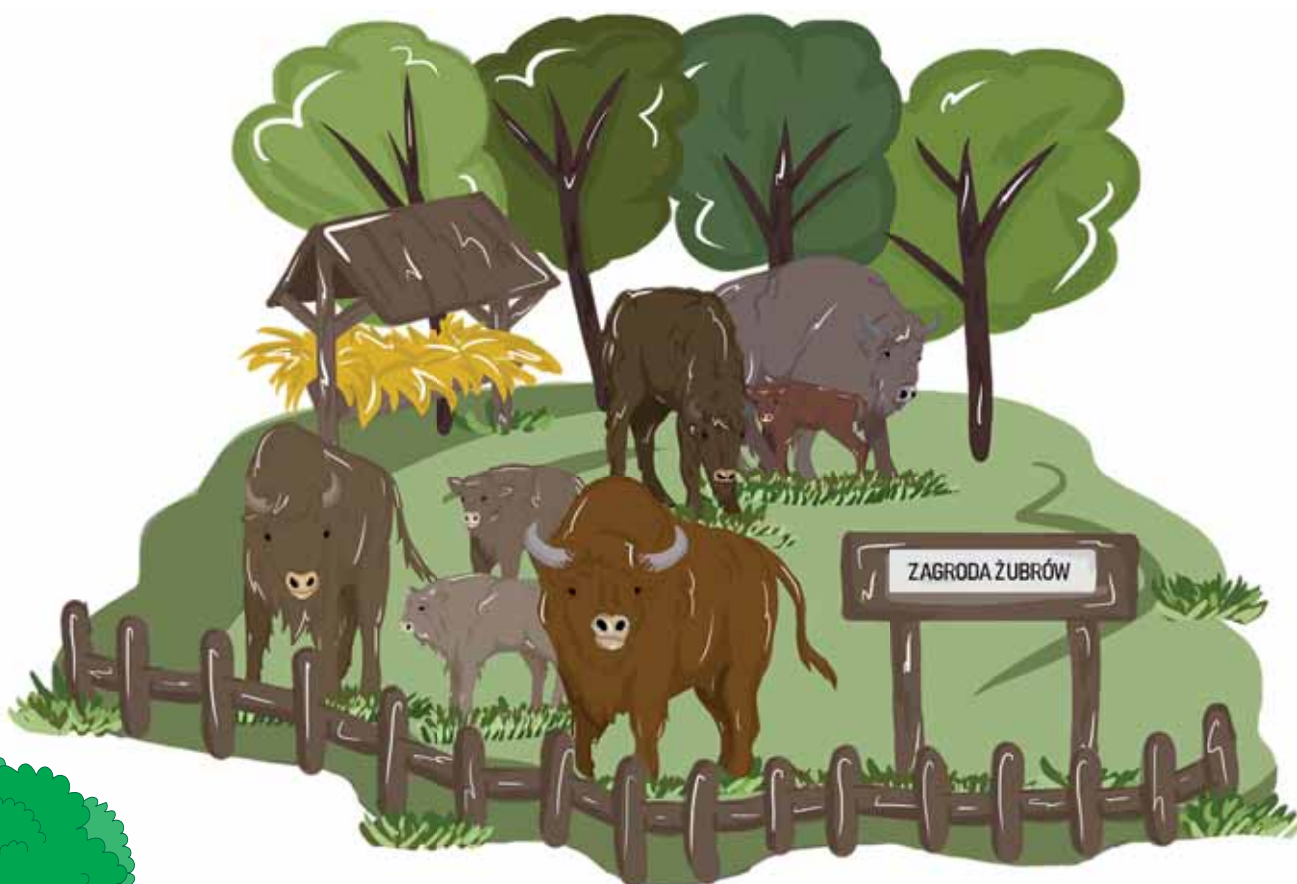
Żubry rodzą się zwykle wiosną, między majem a lipcem. Gdy przychodzą na świat, ważą około 20 kilogramów – to prawie tyle, co uczeń 1 klasy! Pierwsze dni maluchy spędzają tylko z matką, trochę z dala od innych żubrów. Potem dołączają do całego stada i zaczynają razem poznawać świat. Choć już biegają i skaczą, nadal potrzebują mleka mamy, tak jak inne małe ssaki. Jeśli w stadzie jest dużo maluchów, żubrzyce opiekują się nimi razem – jedna pilnuje i karmi nawet cudze dzieci, a inne mogą spokojnie odpoczywać i jeść.

Czy można hodować żubry?

Żubry są pod specjalną ochroną, więc żeby je hodować, trzeba mieć na to pozwolenie. To nie jest łatwe, bo żubr to nie zwierzątko domowe! Potrzebuje dużo miejsca, specjalnej opieki i dużo jedzenia. Do tego nie można go oswoić – żubra nie da się nauczyć ciągnąć wozu ani dawać mleka, tak jak konie czy krowy.

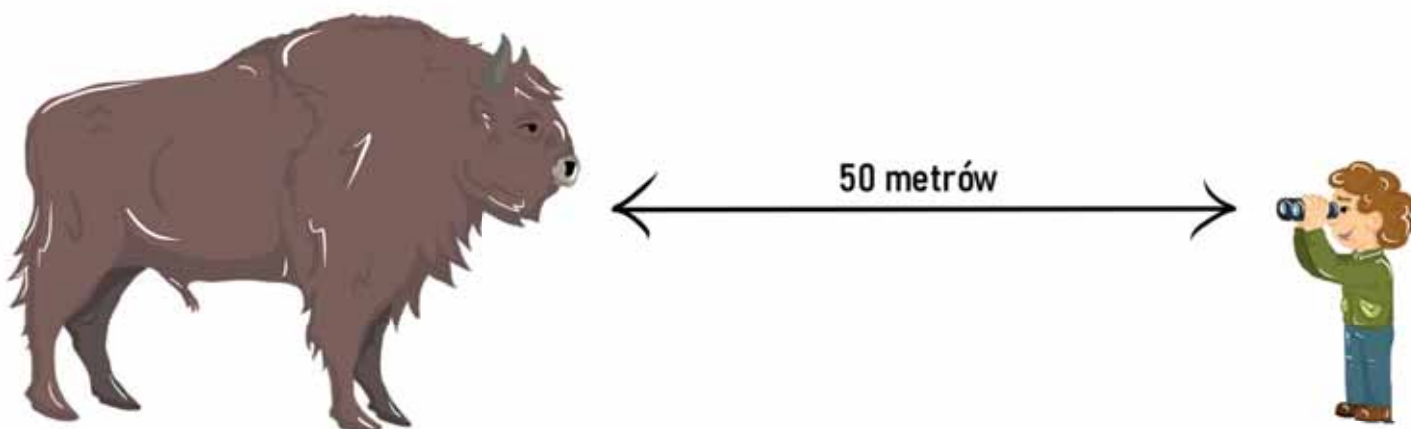
W Polsce nie hoduje się żubrów na mięso, tak jak w Ameryce robi się to z bizonami. Mimo to, w naszym kraju jest prawie 25 miejsc, gdzie żubry mieszkają – to ogrody zoologiczne, zagrody pokazowe i prywatne zwierzyńce. Najlepsze do oglądania są zagrody pokazowe. W Polsce jest ich coraz więcej, bo naukowcy i leśnicy pomagają o nie dbać.

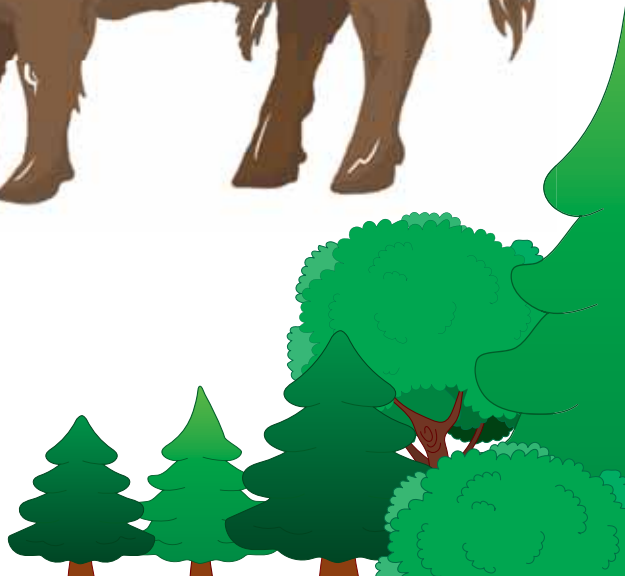
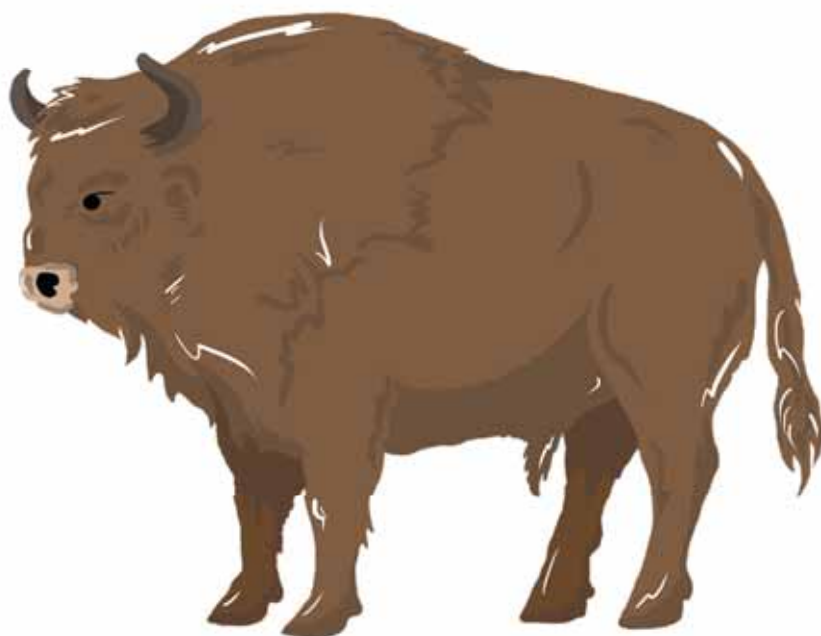
Jeśli chcesz, możesz zaplanować wycieczkę po zagrodach, korzystając z mapy na specjalnej stronie internetowej której adres znajdziesz na końcu książeczki.

Czy musimy bać się żubrów?

Żubry nie są złośliwe ani groźne dla ludzi. To spokojne zwierzęta, ale pamiętaj – są dzikie i potrafią się bronić, gdy poczują się zagrożone. Jeśli spotkasz króla puszczy na swojej drodze, najlepiej spokojnie się oddal i patrz na niego z daleka, co najmniej z odległości 100 dużych kroków. Wtedy i ty, i żubr będziecie bezpieczni.

Najlepiej podglądać żubry z daleka przez lornetkę. A jeśli chcesz zobaczyć je z bliska, odwiedź Zagrodę Pokazową Żubrów – tam możesz je obserwować bezpiecznie i dla siebie, i dla nich.

Czy żubry jedzą dynie?

Żubr to prawdziwy żartok! Każdego dnia zjada nawet 40–50 kilogramów trawy i ziół. To dlatego, że jest przeżuwaczem – tak samo jak krowa.

Przeżuwacze mają specjalny, czterokomorowy żołądek. Najpierw żubr szybko zjada trawę, a potem... zaczyna ją przeżuwać jeszcze raz. To dlatego żubry często leżą lub stoją spokojnie i mielą coś w pysku, nawet gdy już skończyły żerować.

W zimie trawy jest mało, więc żubry jedzą siano, korę i gałązki drzew. To gorszy pokarm i wtedy żubry są trochę słabsze i bardziej narażone na choroby. Dlatego opiekunowie stad dokarmiają je zimą w specjalnych miejscach – sypią siano, czasem zboże albo warzywa. Dzięki temu żubry są zdrowsze i łatwiej je wtedy policzyć oraz sprawdzić ile urodziło się małych żubrząt.

Wiosną, kiedy las się zazieleni, stada znów rozchodzą się po puszczy i każdy żubr szuka swojego ulubionego miejsca do żerowania.

Czy żubry mogą znowu wyginać?

Żubr to gatunek, który udało się uratować przed wyginięciem dzięki ciężkiej pracy naukowców, leśników i miłośników przyrody. Żubry mogą chorować i łąpać pasożyty, a leczenie tych bytujących na wolności jest praktycznie niemożliwe.

Choć dziś żubrów jest już całkiem sporo, wciąż potrzebują naszej opieki.

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Lasy Państwowe razem z Białowieskim Parkiem Narodowym i Stowarzyszeniem Miłośników Żubrów dbają o żubry na różne sposoby:

- koszą łąki, żeby żubry miały co jeść,
- sadzą drzewa owocowe,
- budują leśne wodopoje,
- dokarmiają żubry zimą, żeby nie chodziły po polach,
- sprawdzają, czy żubry są zdrowe,
- szukają miejsc dla nowych stad.

Na wszelki wypadek zebrano też „zapasy” genów żubra w specjalnym Banku Genów – to taka skarbnica, która pomoże, gdyby kiedyś coś złego stało się populacji. To wszystko po to, żeby żubry były zdrowe, bezpieczne i mogły żyć w lesie w zgodzie z ludźmi.

Co żubr chowa pod parasolem?

Czy wiesz, że żubr tworzy swój... parasol? Oczywiście nie taki prawdziwy, do chronienia przed deszczem, tylko przyrodniczy! Mówimy, że żubr to gatunek parasolowy. Dlaczego? Bo chroniąc żubra, pomagamy też wielu innym mieszkańcom lasu i łąki!

Pod „parasolem” żubra chowają się m.in.:

Żuki gnojowe – to pracowite chrząszcze, które żywią się odchodami zwierząt i sprzątają las. W kulkach utoczonych z żubrowych placków chowają też swoje jaja, z których wylęgają się ich larwy, które potem zmieniają się w żuki.

Nasiona roślin – przenoszone na sierści i w odchodach żubra trafiają na nowe łąki, gdzie wyrastają piękne kwiaty. Dzięki żubrom rosną m.in. rzadkie storczyki, które potrzebują słonecznych, niezarastających łąk.

Woda – dla żubrów tworzy się specjalne oczka wodne w lesie. Ale korzystają z nich także wilki, lisy, jelenie, ptaki, a nawet żaby i traszki! W wodzie żyją larwy ważek i komarów, którymi z kolei żywią się nietoperze i ptaki.

Żubry zjadają dużo trawy i ziół, dzięki czemu łąki nie zarastają krzakami i drzewami. To sprawia, że mogą tam rosnąć rośliny, które lubią dużo słońca, a wiele zwierząt ma gdzie mieszkać i żerować.

Tak właśnie działa leśny parasol żubra – chroni cały ekosystem i pomaga, by las i łąka tętniły życiem. Chroniąc żubra, chronimy cały jego świat.

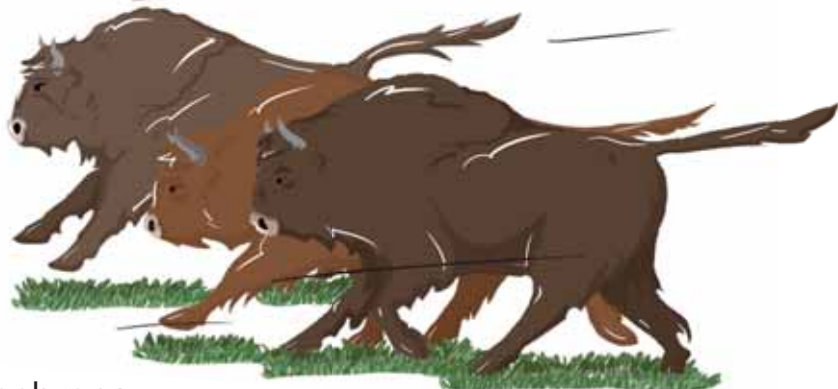

Kto może zjeść żubra?

Żubr jest naprawdę ogromnym i silnym zwierzęciem. Dlatego w lesie prawie nikt nie odważy się go zaatakować. Dzikie drapieżniki, takie jak wilki, trzymają się od niego z daleka – przecież żubr to prawdziwy król puszczy! Do tego zwykle chodzi w grupie, a razem żubry potrafią się świetnie bronić.

Ale... czy to znaczy, że nic mu nie grozi?

Czasami, jeśli żubr jest już bardzo stary, słaby, chory, wilki potrafią się na niego rzucić. Jednak zdrowy, dorosły żubr? Nawet cała wataha wilków nie ma z nim szans!

Ludzie też już dawno przestali na niego polować, bo żubry są pod ochroną. Człowiek również nie jest więc już dla niego wrogiem.

Ale żubr wcale nie ma tak beztroskiego życia, jak mogłoby się wydawać. Czyha na niego inny wróg – choroby i pasożyty.

Jedną z chorób, która ostatnio atakuje żubry, nazywa się... telazjoza. To trudne słowo oznacza chorobę oczu. Małe pasożyty dostają się do oka i tak je podrażniają, że żubr przestaje widzieć, a bez tego zmysłu nie ma szans by przetrwał na wolności.

A skąd biorą się te pasożyty? Przenoszą je... muchy! Muchy siadają na żubrze i roznoszą jaja pasożytów. A w lesie i na łąkach, jak dobrze wiesz, muchy są wszędzie!

Choć nikt w lesie nie odważy się zjeść dorosłego żubra, to musi on bardzo uważać, by choroby i pasożyty nie zabrały mu zdrowia.

Quiz

1. Ile przeciętnie waży dorosły samiec żubra (byk)?

- A) 200 kilogramów
- B) 800 kilogramów
- C) 1200 kilogramów

2. Gdzie w Polsce można spotkać żubry?

- A) W Bieszczadach
- B) W Tatrach
- C) W Puszczy Kampinoskiej

3. Po co żubrom potrzebne są łąki, a nie tylko las?

- A) Bo lubią się tam bawić
- B) Bo tam znajduje się ich ulubiony pokarm – trawy i zioła
- C) Bo łatwiej im tam spać

4. Ile pokarmu potrafi zjeść żubr w ciągu jednego dnia?

- A) 5–10 kilogramów
- B) 20–25 kilogramów
- C) 40–50 kilogramów

5. Dlaczego żubra nazywa się gatunkiem „parasolowym”?

- A) Bo jego rogi przypominają uchwyt parasola
- B) Bo chroniąc żubra, pomagamy też innym roślinom i zwierzętom
- C) Bo żubr lubi moknąć w deszczu

6. Jak należy zachować się, gdy spotkamy żubra w lesie?

- A) Podejść jak najbliżej, żeby zrobić zdjęcie
- B) Spokojnie się oddalić i zachować co najmniej 100 kroków odległości
- C) Nakarmić go chlebem lub marchewką

7. Co robią żubry zimą, kiedy nie ma trawy?

- A) Zjadają siano, korę i gałązki drzew
- B) Zasypiają jak niedźwiedzie
- C) Migrują na południe, jak ptaki

8. Dlaczego obecność żubrów na łąkach pomaga roślinom?

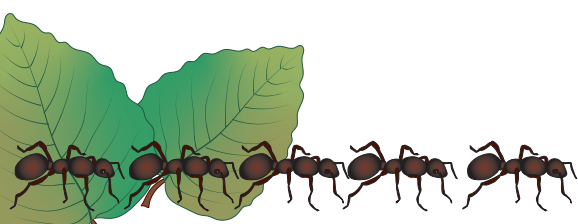
- A) Bo przenoszą nasiona na swojej sierści i w odchodach
- B) Bo podlewają je wodą
- C) Bo sadzą je racicami

9. Dlaczego wilki rzadko atakują żubry?

- A) Bo żubry są ogromne, silne i potrafią się bronić w stadzie
- B) Bo wilki boją się lasu
- C) Bo żubry mają ostre zęby jak drapieżniki

10. Co jest obecnie największym zagrożeniem dla żubrów?

- A) Brak jedzenia w lesie i na łąkach
- B) Choroby i pasożyty, które roznoszą muchy
- C) Ataki niedźwiedzi

Każdy żubr ma swoje imię, które wpisuje się do Księgi Rodowodowej Żubrów – to taki specjalny „album” wszystkich żubrów na świecie.

Imiona nie są wybierane przypadkowo. Obowiązuje zasada:

- Imiona żubrów urodzonych w Polsce zaczynają się od liter PO, PU lub PL.
- Imiona żubrów z innych krajów zaczynają się od innych liter, przypisanych specjalnie dla danego stada. Dzięki temu łatwo od razu rozpoznać, skąd pochodzi dany żubr.

Dzięki tej zasadzie naukowcy i opiekunowie żubrów wiedzą, gdzie się urodził i mogą śledzić jego przodków oraz potomstwo.

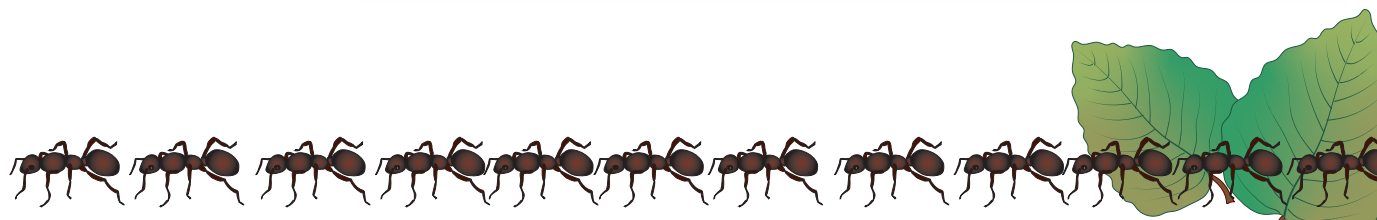
Teraz Twoja kolej.

Wymyśl imię dla polskiego żubra według obowiązującej zasady!

PO .....

PU .....

PL .....

Pod parasolem żubra

Autor tekstu: Lidia Sternik-Stempkowska

Ilustracje: Patrycja Ciborowska

Projekt: Katarzyna Koebcke

Wydawca SGGW

Warszawa 2025

Książka wydana w ramach projektu „Pod parasolem żubra”

Jeśli chcesz wiedzieć więcej:

Odpowiedzi: 1B, 2A, 3B, 4C, 5B, 6B, 7A, 8A, 9A, 10B.

Książka została opublikowana dzięki dofinansowaniu
Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
Za jej treść odpowiada wyłącznie SGGW w Warszawie.

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

